

บทที่ 4

ผลการศึกษา

1. การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในลักษณะภูมิสังคมแต่ละรูปแบบ

โดยใช้รูปแบบการทำการเกษตรกรรมและลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ เป็นข้อกำหนดหลักในการจำแนกชุมชนออกตามลักษณะภูมิสังคมบนพื้นที่สูงที่ได้กำหนดไว้ 3 รูปแบบ คือ 1) ภูมิสังคมแบบชุมชนที่ปลูกข้าวเป็นหลัก 2) ภูมิสังคมแบบชุมชนป่าเมือง และ 3) ภูมิสังคมแบบชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่นหรือทำไร่เลื่อนลอย นอกจากนี้ต้องอาศัยความพร้อมของชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงร่วมด้วย

1) ภูมิสังคมแบบชุมชนที่ปลูกข้าวเป็นหลัก ได้คัดเลือกจำนวน 3 ชุมชน เพื่อใช้เป็นชุมชนนำร่องในการทดสอบรูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง ได้แก่

1. บ้านสว่าใต้ หมู่ที่ 7 ตำบลงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
(โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ)
2. บ้านห้วยโตน หมู่ที่ 2 ตำบลงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
(โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ)
3. บ้านปางยาง หมู่ที่ 1 ตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน
(โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางยาง)

2) ภูมิสังคมแบบชุมชนป่าเมือง ได้คัดเลือกจำนวน 1 ชุมชน เพื่อใช้เป็นชุมชนนำร่องในการทดสอบรูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง ได้แก่

1. บ้านแม่เมะ หมู่ที่ 11 ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
(โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ)

3) ภูมิสังคมแบบชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่นหรือทำไร่เลื่อนลอย ได้คัดเลือกจำนวน 2 ชุมชน เพื่อใช้เป็นชุมชนนำร่องในการทดสอบรูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง ได้แก่

1. บ้านปางหินฝน หมู่ที่ 10 ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
(โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน)
2. บ้านแม่มะลอ หมู่ที่ 9 ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
(โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ)

ภาพที่ 4-1 การเข้าสำรวจพื้นที่และชี้แจงร่วมกับผู้นำชุมชนเพื่อคัดเลือกพื้นที่ศึกษา

2. การศึกษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและข้อมูลด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นพื้นที่นำร่อง 3 รูปแบบภูมิสังคม

โดยการเข้าสำรวจ สอบถาม และเก็บข้อมูลชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงของแต่ละพื้นที่ และสำหรับข้อมูลด้านเศรษฐกิจของแต่ละชุมชนอ้างอิงจากระบบฐานข้อมูลชุมชน (Village Profile) ในส่วนของรายงานข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม โครงการขยายผลโครงการหลวง โดยศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศ สำนักยุทธศาสตร์และแผน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) มีนาคม 2559

1) ภูมิสังคมแบบชุมชนที่ปลูกข้าวเป็นหลัก

1. บ้านสว่าใต้ (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ) เป็นชุมชนคนพื้นเมืองภาคเหนือ มีจำนวนครัวเรือน 49 หลังคา ประชากร 159 คน อายุประชากรเฉลี่ย 38 ปี นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ รับจ้าง เรียน และลูกจ้างส่วนราชการหรือเอกชน โดยมีการปลูกข้าวนาปีไว้บริโภคภายในครัวเรือน ข้าวที่ปลูกเป็นข้าวเหนียวพันธุ์ลายด้าเป็นหลัก นอกจากนี้มีการปลูกข้าวไร้น้ำในพื้นที่ลาดชันด้วย สำหรับรายได้ของเกษตรกรมาจากการเลี้ยงสัตว์ (มีวัวและควายประมาณ 200 ตัว) และการปลูกพืชผักในและนอกโรงเรียนที่ทางโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ บ่อเกลือ ได้ส่งเสริมในพื้นที่ เช่น พักทองญี่ปุ่น เสาวรสหวาน สตรอว์เบอร์รี ผักกาดขาว และถั่วฝักยาว เป็นต้น มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 138,929 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 42,815 บาท) และมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน 74,479 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 22,953 บาท) รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน 64,450 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 19,862 บาท)

พื้นที่ชุมชนบ้านสว่าใต้ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 750 เมตร สภาพป่ารอบชุมชนและที่เกษตรกรรมมีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ พรรณไม้ที่พบเช่น สัก ประดู่ ลำพูป่าปอเต่า ไผ่รวก และไผ่ซาง พื้นที่เกษตรกรรมเป็นที่ราบระหว่างหุบเขาขนาดกว้าง และมีพื้นที่ลาดชันบริเวณเชิงเขาบ้างเล็กน้อย มีลำธารไหลผ่านพื้นที่เกษตรกรรม 1 สาย ซึ่งมีน้ำไหลตลอดปี แต่ยังมีปัญหาเรื่องการจัดการน้ำในพื้นที่อยู่ เนื่องจากในฤดูแล้งลำธารจะมีน้ำไหลน้อยและยังไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ จึงส่งผลให้มีน้ำไม่เพียงพอต่อการเกษตรกรรม สำหรับโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านสว่าใต้นั้นจัดอยู่ในระดับที่ดีคือ มีไฟฟ้า ระบบประปา สัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ และถนนคอนกรีต

ภาพที่ 4-2 สภาพพื้นที่ชุมชนบ้านสว่าใต้

2. บ้านห้วยโตน (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ) เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ มีจำนวนครัวเรือน 94 หลังคา ประชากร 349 คน อายุประชากรเฉลี่ย 33 ปี นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์จำนวนใกล้เคียงกัน มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ เรียนธุรกิจส่วนตัวและรับจ้าง โดยมีการปลูกข้าวไร่ (พันธุ์แปนเซียน แดง เซียนดำ) ไว้สำหรับบริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลัก และมีรายได้จากการรับจ้างแรงงานและเลี้ยงสัตว์ (วัว) ขาย แต่ในปัจจุบันชุมชนเริ่มมีการปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยมีการปลูกพืชที่ทางโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือได้เข้าไปส่งเสริม เช่น กาแฟอะราบิก้า อะโวคาโด และพริกหวาน มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 211,562 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 56,982 บาท) และมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน 47,442 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 12,778 บาท) รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน 164,120 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 44,204 บาท)

พื้นที่ชุมชนบ้านห้วยโตน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,221-1,500 เมตร พื้นที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีความลาดชันสูง โดยมีการตั้งหมู่บ้านอยู่แบบโดดๆ บริเวณไหล่เขา สภาพป่ารอบชุมชนเป็นป่าดิบเขาต่ำ พรรณไม้ที่พบ เช่น ก่อ มะเดื่อ กำลังเสือโคร่ง ตะไคร้ต้นอบเชย นางพญาเสือโคร่ง และกล้วยป่า สำหรับโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านห้วยโตนนั้นจัดอยู่ในระดับปานกลางคือ มีไฟฟ้า สัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ และระบบประปาภูเขา แต่ถนนยังเป็นถนนลูกรังตลอดสายและมีความลาดชันสูง จึงทำให้การเดินทางเข้าหมู่บ้านลำบากมาก

ภาพที่ 4-3 สภาพพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยโตน

3. บ้านปางยาง (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางยาง) เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ถิ่น (กลายมาจากลัวะ) และคะฉิ่น มีจำนวนครัวเรือน 56 หลังคา ประชากร 241 คน อายุประชากรเฉลี่ย 38 ปี นับถือศาสนาพุทธเป็นหลักและมีศาสนาคริสต์อยู่บ้างเล็กน้อย มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ เรียนและรับจ้าง โดยมีการปลูกข้าวไร่ (พันธุ์เซียม ลาย ชิว) และข้าวนาดำ (พันธุ์ดอสะเทิน และพื้นเมือง) ไว้สำหรับบริโภคภายในครัวเรือน และมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นรายได้ ปัจจุบันได้เริ่มปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชผักและไม้ผลที่ทางโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ปางยาง ส่งเสริมบ้างแล้ว พืชผักที่ปลูกในพื้นที่ เช่น แตงกวาญี่ปุ่น ฟักทองญี่ปุ่น มะเขือเทศ และพริกขอส เป็นต้น และไม้ผล เช่น สตรอว์เบอร์รี อะโวคาโด และองุ่น เป็นต้น มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน

82,376 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 19,141 บาท) และมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน 71,691 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 16,659 บาท) รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน 10,685 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 2,483 บาท)

พื้นที่ชุมชนบ้านปางยางมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 770-964 เมตร ที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยมีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 สภาพป่าไม้รอบชุมชนมีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณผสมป่าดิบเขา พรรณไม้ที่พบ เช่น ตะแบก ประดู่ป่า สัก ก่อ มะขม ชา ช้อ กำลังควายหางาน มะขามป้อม ไม้หอบ ไม้หก และ ไม้เหียะ เป็นต้น พื้นที่เกษตรกรรมเป็นที่ลาดชันตามไหล่เขา แต่ได้มีการปรับพื้นที่โดยทำเป็นขั้นบันไดแล้วบางส่วนเพื่อใช้เพาะปลูกข้าวและพืชผัก สำหรับโครงสร้างพื้นฐานของบ้านปางยางนั้นจัดอยู่ในระดับค่อนข้างดีคือ มีไฟฟ้า สัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ ระบบประปาภูเขาและมิดนคอนกรีตสลักรูปร่างเป็นช่วงๆ มีโรงเรียน 1 แห่ง สอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน 1 แห่ง

ภาพที่ 4-4 สภาพพื้นที่ชุมชนบ้านปางยาง

2) ภูมิสังคมแบบชุมชนป่าเมือง

1. บ้านแม่แมะ (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ) เป็นชุมชนคนพื้นเมืองภาคเหนือ มีจำนวนครัวเรือน 91 หลังคา มีประชากร 236 คน อายุประชากรเฉลี่ย 43 ปี นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ รับจ้าง เรียน และประกอบธุรกิจส่วนตัว โดยมีการปลูกต้นชาอัสสัมหรือชาเมืองภายใต้ร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ในลักษณะของระบบวนเกษตรสวนเมือง และมีการเก็บส่วนยอดและใบชาเป็นรายได้ ซึ่งจะนำไปผลิตเป็นชาและเมืองต่อไป นอกจากนี้รายได้ของเกษตรกรบางส่วนมาจากการเลี้ยงสัตว์ (วัว) แล้วขาย ชุมชนบ้านแม่แมะมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 173,063 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 66,450 บาท) และมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน 80,000 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 30,717 บาท) รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน 93,063 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 35,733 บาท)

พื้นที่ชุมชนบ้านแม่แมะ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 740-845 เมตร ที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยมีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 สภาพป่าไม้รอบชุมชนเป็นป่าเบญจพรรณและป่าดิบแล้งที่อุดมสมบูรณ์ พรรณไม้ที่พบ เช่น ยางแดง สัก ตะแบก มณฑาทอຍ ยมหอม เลียบ ปอเต่า ตำว ต้างหลวง ไม้หก และไม้บง เป็นต้น มีลำธารไหลผ่านชุมชน 1 สาย ซึ่งมีน้ำไหลตลอดปีสำหรับโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านแม่แมะนั้นจัดอยู่ในระดับที่ดีคือ มีไฟฟ้า สัญญาณ

โทรศัพท์เคลื่อนที่ ระบบประปาภูเขาและถนนจากทางหลวงถึงชุมชนเป็นถนนคอนกรีตตลอดสาย มีวัดและโรงเรียนอย่างละ 1 แห่ง

ภาพที่ 4-5 สภาพพื้นที่ชุมชนบ้านแม่แมะ

3) ชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่นหรือทำไร่เลื่อนลอย

1. บ้านปางหินฝน (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน) เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีจำนวนครัวเรือน 10 หลังคา ประชากร 53 คน อายุประชากรเฉลี่ย 27 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ รับจ้างและเรียน โดยมีรายได้หลักจากการปลูกพืชผักขายเช่น กะหล่ำปลี มะเขือเทศ ผักกาดขาว มันฝรั่ง และหอมญี่ปุ่น เป็นต้น รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 155,611 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 29,361 บาท) และรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน 79,034 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 14,912 บาท) รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน 76,577 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 14,448 บาท)

พื้นที่ชุมชนบ้านปางหินฝน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,400 เมตร สภาพป่าไม้รอบชุมชนเป็นป่าดิบเขาผสมสน พรรณไม้ที่พบเช่น ก่อเดือย ทะโล้ กำลังเสือโคร่ง อบเชย สนสามใบ มะขามป้อม และไผ่ชนิดต่างๆ เป็นต้น พื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนบ้านปางหินฝน เกษตรกรจะใช้เพาะปลูกพืชผักในช่วงฤดูฝนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำและลำธารอยู่ต่ำกว่าพื้นที่เพาะปลูก จึงทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการเพาะปลูก สำหรับโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านปางหินฝนจัดอยู่ในระดับที่ดี คือ มีไฟฟ้า สัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ ระบบประปาภูเขา และถนนลาดยางสลับกับคอนกรีตเป็นระยะๆ ตลอดสายตั้งแต่ตัวอำเภอแม่แจ่ม

ภาพที่ 4-6 สภาพพื้นที่ชุมชนบ้านปางหินฝน

2. บ้านแม่มะลอ (โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ) เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีจำนวนครัวเรือน 70 หลังคา ประชากร 275 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์เป็นหลักและมีศาสนาพุทธบ้างเล็กน้อย ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ เรียน และรับจ้างทั่วไป โดยมีการปลูกข้าวนาและข้าวไร่สำหรับไว้บริโภคภายในครัวเรือน มีรายได้หลักจากการปลูกพืชผักขายซึ่งได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และหอมญี่ปุ่น รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 61,565 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 16,566 บาท) และรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน 73,413 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน 19,755 บาท) รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน -11,848 บาทต่อปี (เฉลี่ยต่อคน -3,188 บาท)

พื้นที่ชุมชนบ้านแม่มะลอ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 881-1,191 เมตร สภาพป่าไม้รอบชุมชนเป็นป่าดิบเขาและมีสนสามใบกระจายปนอยู่บ้างในพื้นที่ พรรณไม้ที่พบ เช่น ก่อเดือย ตะไคร้ต้น มะกอกป่า ทะโล้ สารภีป่า และสนสามใบ เป็นต้น สำหรับโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านแม่มะลอจัดอยู่ในระดับปานกลางคือมีไฟฟ้า สัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ ระบบประปาภูเขา และถนนลูกรังสลับกับคอนกรีตเป็นระยะๆ

ภาพที่ 4-7 สภาพพื้นที่ชุมชนบ้านแม่มะลอ

3. การประเมินสถานภาพของชุมชนที่คัดเลือกตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงร่วมกับชุมชน

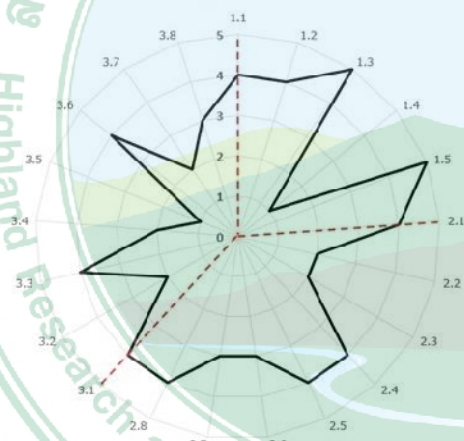
โดยจัดเวทีชุมชนเรื่อง การวางกรอบการดำเนินงานโครงการทดสอบรูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงและการประเมินสถานภาพปัจจุบันของชุมชน ร่วมกับชุมชนนำร่องแต่ละชุมชน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมายและกรอบแนวทางการดำเนินงานของโครงการฯ รวมทั้งประเมินสถานภาพปัจจุบันของชุมชนตามกรอบข้อกำหนดและตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง ก่อนการดำเนินงานของโครงการฯ ร่วมกับชุมชน

1) ภูมิสังคมแบบชุมชนที่ปลูกข้าวเป็นหลัก

1. บ้านสว่าได้ จัดเวทีชุมชนในวันพุธที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2560 ณ บ้านสว่าได้ ตำบลงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 53 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกบ้านสว่าได้ และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ผลการประเมินสถานภาพชุมชนตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงร่วมกับชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านสว่าได้ ได้ 67 คะแนน จากทั้งหมด 105 คะแนน จัดอยู่ในระดับที่ 3 (63-83)

การประเมินสถานภาพชุมชนก่อนดำเนินงาน

บ้านสว่าได้
โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ

ปี 2560
คะแนน 67
ระดับ 3

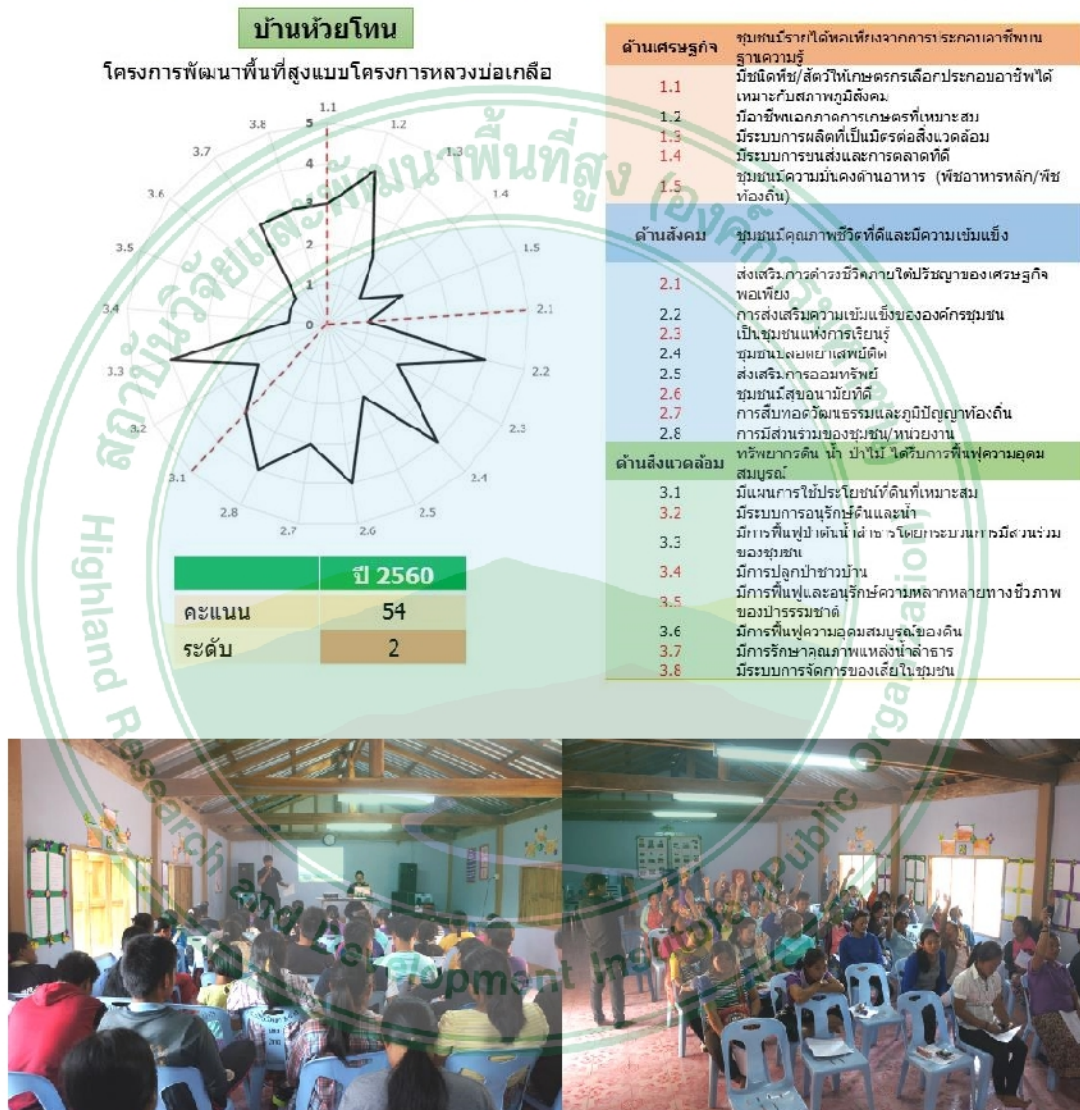
ด้านเศรษฐกิจ	ชุมชนมีรายได้พอเพียงจากการประกอบอาชีพบนฐานความรู้ มีชนิดพืช/สัตว์ที่เกษตรกรเลือกปลูก/เลี้ยง/ขายได้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม มีอาชีพนอกภาคการเกษตรที่เหมาะสม มีระบบการผลิตไปแปรรูปต่อส่งตลาด มีระบบการขนส่งและการตลาดที่ดี ชุมชนมีความมั่นคงด้านอาหาร (พืชอาหารหลัก/พืชท้องถิ่น)
ด้านสังคม	ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการค้าขายมีรายได้ปรับฐานของเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนปลอดภัยฯ สหกรณ์ ส่งเสริมการออมทรัพย์ ชุมชนมีสุขอนามัยที่ดี การสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน/หน่วยงาน
ด้านสิ่งแวดล้อม	ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ได้รับการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ มีแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม มีระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ มีการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการปลูกป่าชาวบ้าน มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ มีการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน มีการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำลำธาร มีระบบการจัดการของเสียในชุมชน

ภาพที่ 4-8 การจัดเวทีชุมชนพื้นที่บ้านสว่าได้

2. บ้านห้วยโตน จัดเวทีชุมชนในวันอังคารที่ 11 เมษายน พ.ศ. ๒๕60 ณ บ้านห้วยโตน ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 54 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกบ้านห้วยโตน และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ผลการประเมินสถานภาพชุมชนตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงร่วมกับชุมชน พบว่าชุมชนบ้านห้วยโตนได้ 54 คะแนน จากทั้งหมด 105 คะแนน จัดอยู่ในระดับที่ 2 (42-62)

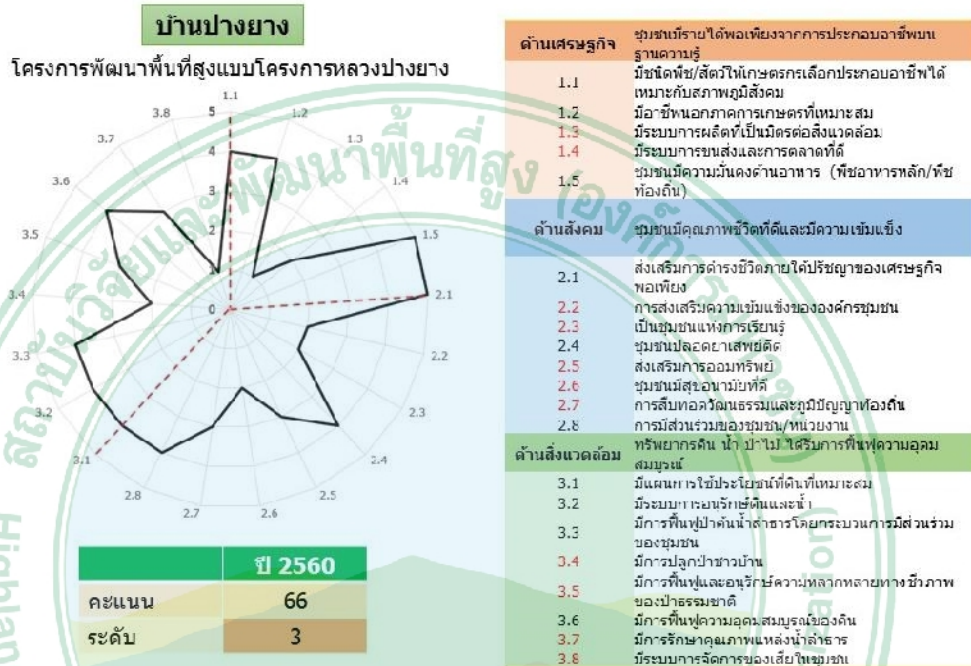
การประเมินสถานภาพชุมชนก่อนดำเนินงาน

ภาพที่ 4-9 การจัดเวทีชุมชนพื้นที่บ้านห้วยโตน

3. บ้านปางยาง จัดเวทีชุมชนในวันพฤหัสบดีที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2560 ณ บ้านปางยาง ตำบลลูกา อำเภอบัว จังหวัดน่าน มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 38 คน ประกอบด้วย สมาชิกบ้านปางยางและเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ผลการประเมินสถานภาพชุมชนตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงร่วมกับชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านปางยางได้ 66 คะแนน จากทั้งหมด 105 คะแนน จัดอยู่ในระดับที่ 3 (63-83)

การประเมินสถานภาพชุมชนก่อนดำเนินงาน

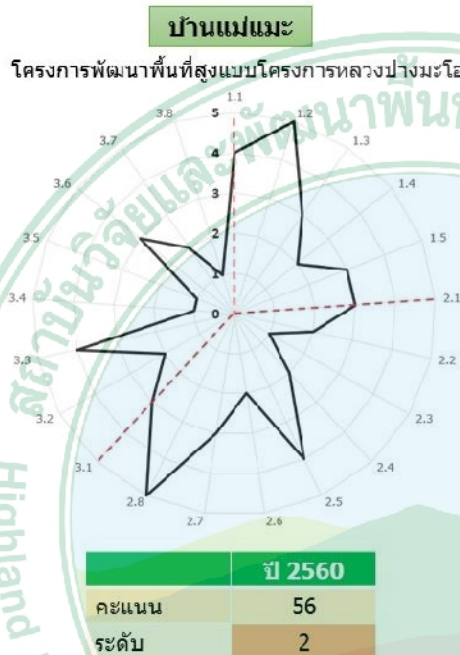

ภาพที่ 4-10 การจัดเวทีชุมชนพื้นที่บ้านปางยาง

2) ภูมิสังคมแบบชุมชนป่าเมือง

1. บ้านแม่แมะ จัดเวทีชุมชนในวันจันทร์ที่ 9 มกราคม พ.ศ. ๒๕60 ณ บ้านแม่แมะ ตำบลแม่ละ อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 35 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกบ้านแม่แมะ และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ผลการประเมิน สถานภาพชุมชนตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงร่วมกับชุมชน พบว่าชุมชน บ้านแม่แมะได้ 56 คะแนน จากทั้งหมด 105 คะแนน จัดอยู่ในระดับที่ 2 (42-62)

การประเมินสถานภาพชุมชนก่อนดำเนินงาน

ด้านเศรษฐกิจ	ชุมชนมีรายได้พอเพียงจากการประกอบอาชีพบนฐานความรู้
	1.1 มีชนิดพืช/สัตว์ในเกษตรกรเลือกประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม
	1.2 มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเฉพาะตัวที่เหมาะสม
	1.3 มีระบบการผลิตที่มีมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
	1.4 มีระบบการขนส่งและการตลาดที่ดี
ด้านสังคม	ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านอาหาร (พืชอาหารหลัก/พืชท้องถิ่น)
	2.1 ส่งเสริมการค้าขายวิถีชีวิตได้ประโยชน์ของเศรษฐกิจพอเพียง
	2.2 การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน
	2.3 เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
	2.4 ชุมชนปลอดภัยเสียสละ
ด้านสิ่งแวดล้อม	2.5 ส่งเสริมการออมทรัพย์
	2.6 ชุมชนมีสุขภาพที่ดี
	2.7 การสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
	2.8 การมีส่วนร่วมของชุมชน/หน่วยงาน
ด้านสิ่งแวดล้อม	3.1 ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ได้รับการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์
	3.2 มีแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม
	3.3 มีระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ
	3.4 มีการปลูกป่าชาวบ้าน
	3.5 มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ
ด้านสิ่งแวดล้อม	3.6 มีการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน
	3.7 มีการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำสาธารณะ
	3.8 มีระบบการจัดการของเสียในชุมชน

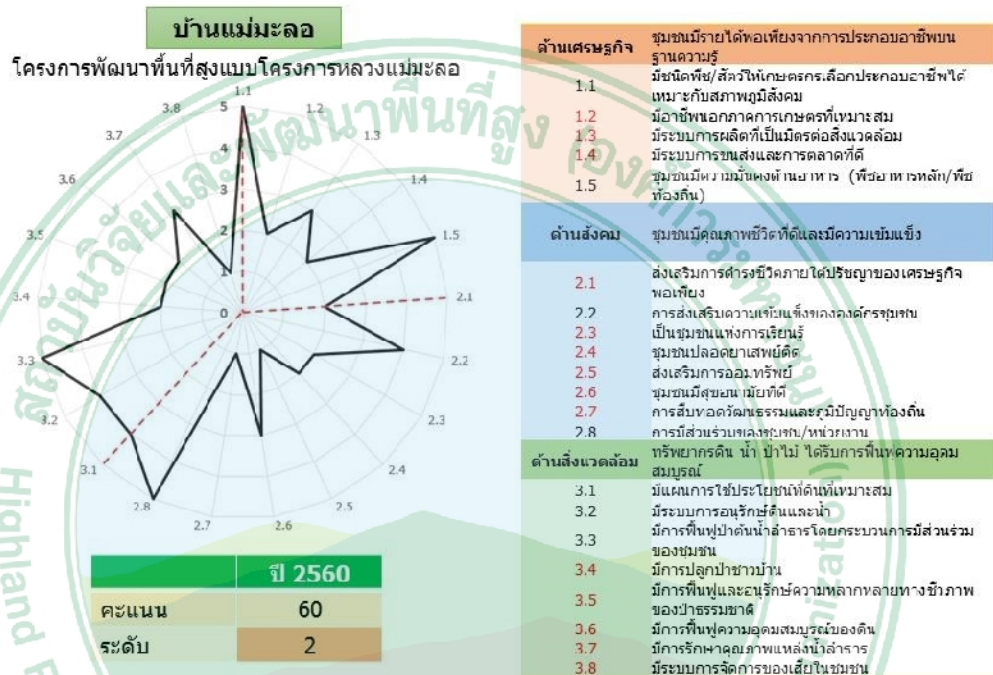

ภาพที่ 4-11 การจัดเวทีชุมชนพื้นที่บ้านแม่แมะ

3) ภูมิสังคมแบบชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่นหรือทำไร่เลื่อนลอย

2. บ้านแม่มะลอ จัดเวทีชุมชนในวันศุกร์ที่ 3 กุมภาพันธ์ 2560 ณ บ้านแม่มะลอ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 32 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกบ้านแม่มะลอ ตัวแทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานในพื้นที่ (อบต. และอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์) และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ผลการประเมินสถานภาพชุมชนตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงร่วมกับชุมชน พบว่าชุมชนบ้านแม่มะลอได้ 60 คะแนน จากทั้งหมด 105 คะแนน จัดอยู่ในระดับที่ 2 (42-62)

การประเมินสถานภาพชุมชนก่อนดำเนินงาน

ภาพที่ 4-13 การจัดเวทีชุมชนพื้นที่บ้านแม่มะลอ

4. การกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาตามกรอบตัวชี้วัด

จากผลการประเมินสถานภาพปัจจุบันของชุมชนนาร่องแต่ละภูมิสังคม ตามกรอบข้อกำหนดและตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง พบว่า มีคะแนนอยู่ในช่วง 54-67 คะแนน (จากทั้งหมด 105 คะแนน) และจัดอยู่ในระดับที่ 2 และ 3 ซึ่งเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบโครงการหลวงคือ ต้องมีคะแนนรวมอยู่ในช่วง 84-105 คะแนน และจัดอยู่ในระดับ 4 และ 5 ดังนั้น ทางโครงการฯ จึงได้หารือและวางแผนการดำเนินงานร่วมกับชุมชน เพื่อกำหนดกิจกรรมยกระดับการพัฒนาชุมชนไปสู่เป้าหมายชุมชนต้นแบบโครงการหลวง

1) ภูมิสังคมแบบชุมชนที่ปลูกข้าวเป็นหลัก

1. บ้านสว่าใต้ ทดสอบกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 1.1 มีชนิดพืช/สัตว์ให้เกษตรกรเลือกประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และตัวชี้วัดที่ 3.5 มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ โดยการนำพืชท้องถิ่น (ผักกูดจำนวน 200 กล้า และผักหนามจำนวน 100 กล้า) ไปทดสอบปลูกเสริมในพื้นที่ของเกษตรกรนาร่อง 1 ราย เพื่อเป็นแหล่งอาหารและรายได้เสริม

ภาพที่ 4-14 การทดสอบปลูกพืชท้องถิ่น (ผักกูดและผักหนาม)

2. บ้านห้วยโตน ทดสอบกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 3.5 มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ โดยวางแผนทดสอบกิจกรรมการเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นร่วมกับชุมชน จำนวน 9 ชนิด ได้แก่ ตะไคร้ต้น กำลังเสือโคร่ง รางจืดแดง เขาคาย มะเดื่อยักษ์ มะโม่ มะตะ มะม่วงล่อ และเกาลัดห้วยโตน เพื่อใช้เป็นต้นกล้าสำหรับการปลูกป่าฟื้นฟูป่าต้นน้ำ รวมทั้งเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ

ภาพที่ 4-15 การทดสอบเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่น

3. บ้านปางยาง ทดสอบกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 1.1 มีชนิดพืช/สัตว์ให้เกษตรกรเลือก ประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม โดยทดสอบการปรับระบบการปลูกชนิดพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ร่วมกับเกษตรกรนำร่อง 2 ราย ได้ทดสอบปลูกหวายหนามขาวจำนวน 400 ต้น และ หวายหนามล้อมจำนวน 200 ต้น เพื่อตัดหน่อขาย

ภาพที่ 4-16 การทดสอบปรับระบบการปลูกชนิดพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

2) ภูมิสังคมแบบชุมชนป่าเมือง

1. บ้านแม่เมะ ทดสอบกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 3.5 มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ โดยสำรวจความหลากหลายของพืชท้องถิ่นที่มีการนำมาใช้ประโยชน์เป็นอาหารและสมุนไพรภายในชุมชนและป่ารอบชุมชนร่วมกับผู้รู้ในชุมชน รวมทั้งเก็บตัวอย่างมาทดสอบเพาะขยายพันธุ์เพิ่มเติม พบพืชท้องถิ่นทั้งหมด 130 ชนิด (ตารางที่ 4-1) และได้ทดสอบเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นโดยวิธีการปักชำกิ่ง แยกเหง้า และเพาะเมล็ดจำนวน 19 ชนิด ดังนี้

1) จิงจูฉ่ำ 18 ต้น	2) เพี้ยฟาน 19 ต้น	3) ผักตบชวา 13 ต้น	4) จะค่าน 8 ต้น
5) เกล็ดปลาปรุง 6 ต้น	6) แก้วเลือดไก่ 10 ต้น	7) มะกอกป่า 7 ต้น	8) ปูเล 14 ต้น
9) ผักแปม 20 ต้น	10) ต้างหลวง 3 ต้น	11) พญาเสือ 3 ต้น	12) กุ๊ก 9 ต้น
13) มะแมก่า 8 ต้น	14) หญ้าเอ็นยืด 17 ต้น	15) เพกา 16 ต้น	16) ผักหนาม 1 ต้น
17) ค้อนหมาขาว 8 ต้น	18) ขมิ้นขาว 4 กระถาง	19) ว่านสาวหลง 10 กระถาง	

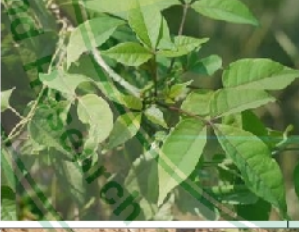
ภาพที่ 4-17 การสำรวจความหลากหลายของพืชท้องถิ่นและทดสอบเพาะขยายพันธุ์

ตารางที่ 4-1 ความหลากหลายของพืชท้องถิ่นที่บ้านแม่เมะ

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
1		ก้ำ	ชำคม	<i>Alpinia malaccensis</i> (Burm.f.) Roscoe	ZINGIBERACEAE	กินหน่ออ่อน
2		กำบัด	หมายี่	<i>Zingiber rubens</i> Roxb.	ZINGIBERACEAE	กินดอกจมน้ำพริก
3		กูก	จี้กูก	<i>Amomum</i> sp.	ZINGIBERACEAE	กินหน่อ
4		กล้วยแดง	กล้วยป่า	<i>Musa acuminata</i> Colla	MUSACEAE	ปลี หวาน ใช้แกง ใบใช้ห่อของ
5		แอปเปิ้ลเมือง	สตาร์แอปเปิ้ล	<i>Chrysophyllum cainito</i>	SAPOTACEAE	ผล รับประทาน เป็นผลไม้

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
6		เขื่อง	เต่าร้าง	<i>Caryota mitis</i> Lour.	ARECACEAE	ยอดอ่อน นำมาแกง
7		ผักแค	แค	<i>Sesbania grandiflora</i> (L.) Pers.	FABACEAE	ดอก นำมาแกง
8		ข่า	ข่า	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.	ZINGIBERACEAE	เหง้า ใช้ประกอบอาหารช่วยดับกลิ่นคาวของเนื้อสัตว์
9		เพี้ยฟาน	หวดหมอน	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	RUTACEAE	ยอดอ่อนและใบใช้กินกับลาบ ยำหน่อ
10		ผักแว่น	ชาโยเต้	<i>Sechium edule</i> (Jacq.) Swartz	CUCURBITACEAE	ผลและยอดอ่อน นำมาประกอบอาหาร
11		ผักหละ	ชะอม	<i>Acacia pennata</i> (L.) Willd.	FABACEAE	ยอด นำมาแกง

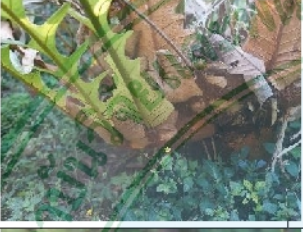
ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
12		อ้อยดำ	อ้อยแดง	<i>Saccharum officinarum</i> Linn.	POACEAE	ลำต้น แกะโรคน้ำ
13		ผักกูดอ้อ	ผักกูด	<i>Diplazium esculentum</i> (Retz.) Sw.	ATHYRIACEAE	ยอดอ่อนและใบอ่อน นำมาปรุงเป็นอาหาร
14		ตุน	ตุน	<i>Colocasia gigantea</i> Hook.f.	ARACEAE	ก้านใบอ่อนนำมารับประทานได้ โดยทำให้สุกก่อน
15		สาคุ	มันอาโรรุต	<i>Maranta arundinacea</i> L. var. <i>arundinacea</i>	MARANTACEAE	เหง้า นำไปต้มรับประทานเป็นอาหารว่าง
16		ใบเตย	เตย	<i>Pandanus amaryllifolius</i> Roxb.	PANDANACEAE	ใบ ใช้แต่งกลิ่นอาหารให้หอม
17		โกสน	โกสน	<i>Codiaeum variegatum</i> Blume	EUPHORBIACEAE	ใบ คั่วโชะ กินกับลาบ
18		มะแค้วขม	มะแว้งต้น	<i>Solanum indicum</i> L.	SOLANACEAE	ผล รับประทานสดหรือกับน้ำพริก

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
19		ปะหมัน				ยางจากใบใช้ทำ กวาดัดมวนบุหรื
20		ขมิ้น	ขมิ้นชัน	<i>Curcuma longa</i> L.	ZINGIBERACEAE	เหง้า ใช้ประกอบ อาหารช่วยขับกลิ่น คาวและเพิ่ม รสชาติ
21		เขียดดา	ผักเขียดดา	<i>Gymnema inodorum</i> (Lour.)	APOCYNACEAE	ยอด นำมา ประกอบอาหาร
22		เดื่อ	มะเดื่อหอม	<i>Ficus hirta</i> Vahl.	MORACEAE	ยอดแฉ่งใส่ปลา แห้ง กินสดกับลาบ
23		ผักกุ่ม	กุ่มน้ำ	<i>Crateva religiosa</i> G.Forst. (Syn. <i>Crateva magna</i> (Lour.) DC.)	CAPPARACEAE	ยอดอ่อนกินกับ น้ำพริก
24		ป้าง	ป้างขาว	<i>Clerodendrum grandulosum</i> Lindl.	LAMIACEAE	ดอก ยอด ต้มจิ้ม น้ำพริก
25		ป้างแดง	นางแย้มป่า	<i>Clerodendrum viscosum</i> Vent.	LAMIACEAE	ดอกอ่อน นำไป ย่างไฟใส่แกง หน่อไม้ ไห้สมัน

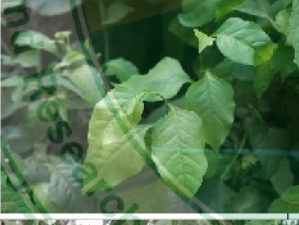
ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
26		ไผ่บง	ไผ่บงใหญ่	<i>Dendrocalamus brandisii</i> (Munro) Kurz	POACEAE	กินหน่อ ใช้ลำ
27		ไผ่ทก	ไผ่ทก	<i>Dendrocalamus hamiltonii</i> Nees & Arnott ex Munro	POACEAE	กินหน่อ ใช้ลำ
28		รางจืด	รางจืดดอกม่วง	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	ACANTHACEAE	เถา ไส่ยุง ขับสารพิษ แก้พิษงู ดอก นำมาแกงแค
29		อบเชย	อบเชย	<i>Cinnamomum bejolghota</i> (Buch.-Ham.) Sweet	LAURACEAE	เปลือก ใช้เป็นเครื่องเทศปรุงรสอาหาร
30		สะพานกัน	สะพานกัน	<i>Sambucus javanica</i> Blume	ADOXACEAE	ใบ ประคบแก้พิษไข้ เคล็ดขัดยอก
31		กำลังควายหางาน	กำลังควายหางาน	<i>Dillenia sp.</i>	DILLENIACEAE	ราก ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
32		จะค่าน	สะค่าน	<i>Piper interruptum</i> Opiz	PIPERACEAE	เถา ใช้ใส่แกงประเภทต่างๆ

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
33		ห้อมช้าง	ห้อมช้าง	<i>Phlogacanthus curviflorus</i> Nees	ACANTHACEAE	ดูดกินน้ำหวานจากเกสร
34		หางช้างร้อง				พืชพิษ ใบทำให้ระคายเคือง
35		เตือปอง	มะเดื่อปล้อง	<i>Ficus hispida</i> L.f.	MORACEAE	ผล กินจมน้ำพริก
36		ขนุนดง	เดื่อหัว	<i>Ficus auriculata</i> Lour.	MORACEAE	ผล ดิบใช้แกง (คล้ายแกงขนุน) ผลสุกรับประทานเป็นผลไม้
37		จะค่านผา	สะค่านเล็ก	<i>Piper ribesoides</i> Walp.	PIPERACEAE	เถา ใช้ทำยาสมุนไพรบำรุงกำลัง
38		ผักเปีย	ชะพลู	<i>Piper sp.</i>	PIPERACEAE	ใบ ใส่แกงขนุน แกงปลี ยอดกินกับน้ำพริกปลาร้า
39		พลูช้าง	พลูช้าง	<i>Scindapsus officinalis</i> (Roxb.) Schott	ARACEAE	ใบ ใช้ห่อใบเมี่ยง เพื่อให้ความสดเสมอ

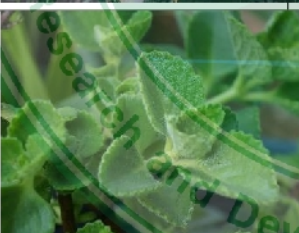
ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
40		ตะมอคงคอง				ใบ มีรสเปรี้ยว ใส่ส้าผัก
41		บะแคว้ง	มะเขือพวง	<i>Solanum torvum</i> Sw.	SOLANACEAE	ผล นำมาใช้ ประกอบอาหาร
42		ผักติ๊ด	ต้อยติ่ง	<i>Solanum spirale</i> Roxb.	SOLANACEAE	ใบ ใส่แกงขนุน แกงปลี ลวกกับ น้ำพริก
43		ตาเหิน	มหาหงส์	<i>Hedychium coronarium</i> J.Konig	ZINGIBERACEAE	หน่อ ลวกกับ น้ำพริก
44		หญ้าเอ็นยัด	ผักกาดน้ำ	<i>Plantago major</i> L.	PLANTAGINACEAE	ราก ต้มน้ำดื่มแก้ ปวดเอ็นและ กล้ามเนื้อ
45		มะกอก	มะกอกป่า	<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz	ANACARDIACEAE	ยอด กินกับน้ำพริก ผล สุกรับประทาน เป็นผลไม้
46		ตีปลากั้ง	ตีปลากั้ง	<i>Phlogacanthus pulcherrimus</i> T.Anderson	ACANTHACEAE	ใบ กินกับลาบ
47		หนวดฤาษี				ใบ ลวกกับน้ำพริก ปลา

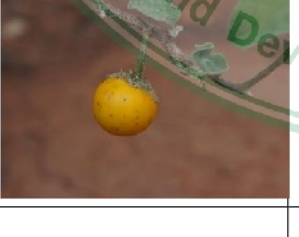
ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
48		ใบบัวบก	บัวบก	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	APIACEAE	ใบ ใช้กับ น้ำพริก
49		ลิงลาว	ลิงลาว	<i>Aspidistra suturensis</i> K.Laren	CONVALLARIACEAE	ดอก กับน้ำพริก หรือแกงแค
50		กูดอ้อม	กระแตไต่ไม้	<i>Drynaria quercifolia</i> (L.) J. Sm.	POLYPODIACEAE	เหง้า นำมาตำ กับข้าวเจ้ารักษา โรคเมะเฮงไซปลา (งูสวัด)
51		คาวตอง	คาวตอง	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	SAURURACEAE	ใบ กินกับลาบ
52		ละมุด	ละมุด	<i>Manilkara zapota</i> (L.) P.Royen	SAPOTACEAE	ผลสุกรับประทาน เป็นผลไม้
53		ปะก้วยเตด	มะละกอ	<i>Carica papaya</i> L.	CARICACEAE	ผล กินสุกหรือ นำมาทำส้มตำ
54		เงาะ	เงาะ	<i>Nephelium lappaceum</i> L.	SAPINDACEAE	ผลสุกรับประทาน เป็นผลไม้

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
55		لاغสาต	لاغสาต	<i>Lansium parasiticum</i> (Osbeck) K.C.Sahni & Bennet	MELIACEAE	ผลสุกรับประทาน เป็นผลไม้
56		บะชุต	มะกรูด	<i>Citrus hystrix</i> DC.	RUTACEAE	ใบ ใช้ปรุงอาหาร
57		บะชะนัต	สับปะรด	<i>Ananas comosus</i> (L.) Merr.	BROMELIACEAE	ผลสุกรับประทาน เป็นผลไม้
58		จ๊ะโค	ตะไคร้	<i>Cymbopogon citratus</i> (DC.) Stapf	POACEAE	ต้น ใช้ใส่แกงเพื่อ ช่วยดับกลิ่นคาว และเพิ่มรสชาติ
59		บะโอ	ส้มโอ	<i>Citrus maxima</i> (Burm.) Merr.	RUTACEAE	ผลสุกรับประทาน เป็นผลไม้ หรือนำมาตำส้มโอ
60		ส้มเขียวหวาน	ส้มเขียวหวาน	<i>Citrus reticulata</i> Blanco	RUTACEAE	ผลสุกรับประทาน เป็นผลไม้
61		ลำโย	ลำโย	<i>Dimocarpus longan</i> Lour.	SAPINDACEAE	ผลสุกรับประทาน เป็นผลไม้

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
62		มะห่อยนก	มะระขี้นก	<i>Momordica charantia</i> L.	CUCURBITACEAE	ยอดและผลอ่อน ลวกกับน้ำพริก
63		มะกัลลัง	มะกัลลัง	<i>Hodgsonia heteroclita</i> (Roxb.) Hook. f. & Thomson	CUCURBITACEAE	เนื้อในเมล็ดนำมา เผาไฟแล้วตำ น้ำพริก
64		มันเทศ	มันเทศ	<i>Ipomoea batatas</i> (L.) Lam.	CONVOLVULACEAE	หัวได้ดินนำไป รับประทาน
65		เผือกหัวใหญ่	เผือก	<i>Colocasia esculenta</i> (L.) Schott	ARACEAE	หัว นำมา ทำอาหารคาว หวาน โดยต้องทำ ให้สุกก่อนกิน
66		ปิดปิวขาว	เจตมูลเพลิง ขาว	<i>Plumbago zeylanica</i> L.	PLUMBAGINACEAE	ใบ ใช้ยาขับเลือด
67		กล้วยนวล	กล้วยนวล	<i>Ensete glaucum</i> (Roxb.) Cheesman	MUSACEAE	ปลี หยวก ใช้แกง ใบใช้ห่อของ
68		บะลิดไม้	เพกา	<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Kurz	BIGNONIACEAE	ผล ใช้กินกับลาบ

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
69		เกล็ดปลา ปรุง	ขางเครือ	<i>Dendrotrophe microphyllum</i> (Thunb. ex Murray) DC.	SANTALACEAE	ราก ต้มน้ำหรือ ดองเหล้าดื่มเป็นยา บำรุงกำลัง
70		เม่าสาย	มะเม่าสาย	<i>Antidesma sootepens</i> Craib	EUPHORBIACEAE	ยอดอ่อนและใบ อ่อนใส่แกงเห็ด ถอบ ไห้สเปรี้ยว
71		ผักชีฝรั่ง	ผักชีฝรั่ง	<i>Eryngium foetidum</i> L.	APIACEAE	ใบ รับประทานสด หรือนำไปแกงช่วย ดับกลิ่นคาว เนื้อสัตว์
72		ผักกูดก้อง	ย่านลิเภา	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	SCHIZAEACEAE	ใบ แกงใส่ปลาร้า
73		สะเลียม อินเดีย				ใบ กินกับลาบ
74		ยอดกุหลาบ	กุหลาบ	<i>Rosa x damascena</i> Mill.	ROSACEAE	ยอดอ่อน กินกับ ลาบ ช่วยโรยบาย
75		ผักไผ่	ผักไผ่	<i>Polygonum odoratum</i> Lour.	POLYGONACEAE	ยอดอ่อนและใบ นำไปปรุงอาหาร หรือกับลาบ
76		ใบจันทร์	ยี่หระ	<i>Ocimum gratissimum</i> L.	LABIATAE	ใบ กินสดกับลาบ หรือใส่แกง ช่วยดับ กลิ่นคาวเนื้อสัตว์ได้

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
77		กะเพรา	กะเพรา	<i>Ocimum tenuiflorum</i> L.	LABIATAE	ใบ นำมาปรุงเป็นอาหาร
78		เล็บครุฑ	เล็บครุฑ	<i>Polyscias fruticosa</i> Harms	ARALIACEAE	ใบและยอดอ่อน กินสดกับลาบ
79		สะเลียมหอม	โปรงฟ้า	<i>Clausena harmandiana</i> (Pier) Pierre ex Guillaumin	RUTACEAE	ใบและยอดอ่อน กินสดกับลาบ
80		เทียนแกลบ	เทียน ข้าวเปลือก	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	APIACEAE	เมล็ด นำมาปรุงอาหารให้มีกลิ่นหอม
81		ผักเอือด	เสียบ	<i>Ficus infectoria</i> Roxb.	MORACEAE	ยอดและใบอ่อน นำมาแกงหรือยำ
82		ด้วนหนา	เนียมหูเสือ	<i>Coleus amboinicus</i> Lour.	LAMIACEAE	ยอดอ่อน รับประทานสดกับลาบ
83		บะเชือกเทศ	มะเขือเทศสีดา	<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill.	SOLANACEAE	ผล กินสดหรือนำมาปรุงอาหาร
84		ต้าง	ต้างหลวง	<i>Trevesia palmata</i> (Roxb. Ex Lindl.) Vis.	ARALIACEAE	ดอกอ่อน ใช้ประกอบอาหารหรือต้มจิ้มน้ำพริก

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
85		หมากปุย	หมากผู้หมากเมีย	<i>Dracaena angustifolia</i> (Medik.) Roxb. (Syn. <i>Cordyline fruticosa</i> (L.) Goeppert.)	ASPARAGACEAE	ปลูกประดับ
86		ผักหนาม	ผักหนาม	<i>Lasia spinosa</i> (L.) Thwaites	ARACEAE	ยอดและต้น ลวกกับน้ำพริก
87		ผักเสี้ยว	ชงโค	<i>Bauhinia purpurea</i> L.	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEA	ยอดอ่อนนำมาประกอบอาหาร
88		ผักหวานบ้าน	ผักหวานบ้าน	<i>Sauropus androgynus</i> (L.) Merr.	PHYLLANTHACEAE	ใบและยอดอ่อนนำมาประกอบอาหาร
89		มะยม	มะยม	<i>Phyllanthus acidus</i> (L.) Skeels	PHYLLANTHACEAE	ผลสุกรับประทานเป็นผลไม้
90		มะเขือแจ้	มะเขือขึ้น	<i>Solanum xanthocarpum</i> Schrab. & Wendl.	SOLANACEAE	ผลรับประทานสดหรือนำไปแกง
91		บะหลอต	สลอตเถา	<i>Elaeagnus latifolia</i> L.	ELAEAGNACEAE	ผลสุกรับประทานเป็นผลไม้ หรือนำมาทำยา
92		ส้มป่อย	ส้มป่อย	<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.	FABACEAE	ยอดอ่อนรับประทานสดกับน้ำพริก

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
93		หูลาซอน	หูลาซอน	<i>Emilia sonchifolia</i> (L.) DC. ex DC.	ASTERACEAE	ยอดอ่อนและใบอ่อน ใช้รับประทานเป็นผักสดจิ้มกับน้ำพริกหรือลาบได้
94		วาสนา	วาสนา	<i>Dracaena goldiana</i>	AGAVACEAE	กินช่อดอก
95		มะเฟือง	มะเฟือง	<i>Averrhoa carambola</i> L.	OXALIDACEAE	ผล รับประทานเป็นผลไม้
96		ไผ่เหี้ยะ	ไผ่เหี้ยะ	<i>Schizostachyum virgatum</i> (Munro) H.B.Naithani & Bennet	POACEAE	ลำ ใช้ทำดอกไม้เมือง
97		กระถิน	กระถินไทย	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	LEGUMINOSAE MIMOSOIDAE	ยอดอ่อน รับประทานสดกับส้มตำ น้ำพริก
98		ขนุน	ขนุน	<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lam.	MORACEAE	ผลอ่อนนำไปแกง ขนุน ผลสุก รับประทานเป็นผลไม้
99		ลิ้นจี่	ลิ้นจี่	<i>Litchi chinensis</i> Sonn.	SAPINDACEAE	ผล รับประทานเป็นผลไม้

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
100		สะเลียมหอม	สะเลียมหอม	<i>Sauropus thorelii</i> Beille	EUPHORBIACEAE	ใบและยอดอ่อนรับประทานสดกับลาบ
101		ไผ่ฮวก	ไผ่รวก	<i>Thyrsostachys siamensis</i> Gamble	POACEAE	ปลูกไม่ค่อยขึ้น มีกอดีวในหมู่บ้าน
102		มะไฟ	มะไฟ	<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.	EUPHORBIA	ผลสุกรับประทานเป็นอาหาร
103		จ้ำเห็ดลม				ยอดกินกับน้ำพริกปลาร้า
104		ขางปางเปือย	ขางปากปุด	<i>Sauropus sp.</i>	EUPHORBIACEAE	รากคั้นน้ำอม แก้วปวดฟัน
105		หญ้าสามวัน				ใบ แก้วท้องเสีย ทั้งต้นคั้นน้ำอาบ
106		หน้อยบะห้ำ	ไข่มุส้ม	<i>Rubus rugosus</i> Sm.	ROSACEAE	ผลสุก รับประทานเป็นผลไม้
107		ว่านพริ้ว	ว่านพริ้ว	<i>Curculigo capitulata</i> (Lour.) O.K.	LILIACEAE	ใบอีกเป็นเส้นมัดตองบุหรี

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
108		ตองสาต	ตองสาต	<i>Phrynium imbricatum</i> Roxb.	MARANTACEAE	ใบใช้ใส่ถ้วยเมี่ยง
109		ดาวล้อมเดือน	ตีนตุ้งตุ้ย	<i>Paris polyphylla</i> S m.	MELANTHIACEAE	หัวใต้ดิน เอาไปตองเหล้ากินเป็นยาบำรุงกำลัง
110		ลิงแลว	นางแลว	<i>Tupistra</i> sp.2	CONVALLARIACEAE	ช่อดอกใช้ประกอบอาหาร
111		จิงจูฉ่าย	จิงจูฉ่าย	<i>Artemisia lactiflora</i> Wall	MYRSINACEAE	ใบ นำมาประกอบอาหารเป็นยาบำรุงร่างกาย
112		หอมไก่	กระดุกไก่	<i>Chloranthus erectus</i> (Buch.-Ham.) Verdc.	CHLORANTHACEAE	ยอดกินสดกับลาบ
113		ผักแปม	ผักแปม	<i>Eleutherococcus trifolius</i> (L.) S.Y.Hu	ARALIACEAE	ยอดอ่อนและใบอ่อน รับประทานสดกับน้ำพริกหรือลาบ
114		หญ้าปักกิ่ง	หญ้าปักกิ่ง	<i>Murdannia loriformis</i> (Hassk.) Rolla Rao et Kammathy	COMMELINACEAE	ใบ รับประทานสดกับลาบ

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
115		ดอกสลิด	ดอกขจร	<i>Telosma cordata</i> (Burm. f.) Merr.	APOCYNACEAE	ยอดอ่อนและดอก นำมาลวกกับ น้ำพริก
116		ค้อ	ค้อเขียงดาว	<i>Livistona speciosa</i> Kurz	ARECACEAE	ใบ ใช้มุงหลังคา กระเทียม
117		กิง	ตองกิง	<i>Thysanolaena maxima</i> Kuntze	POACEAE	ช่อดอกที่แก่จัด นำไปทำไม้กวาด
118		จ๊ะโคห้อม	ตะไคร้ห้อม	<i>Cymbopogon nardus</i> Rendle	POACEAE	ใบ ขยี้ทาตัวกันยุง กัดและแมลง รบกวน
119		เบะค้อนก้อม	มะรุม	<i>Moringa oleifera</i> Lam.	MORINGACEAE	ผัก นำมาแกง
120		ตองเต้า	ปอเต้า	<i>Mallotus barbatulus</i> Müll. Arg.	EUPHORBIACEAE	ใบ ใช้ห่อของ
121		กิมมัลม	ว่านกีบแรด	<i>Angiopteris evecta</i> (G. Forst.) Hoffm.	MARATTIACEAE	ยอดกินสด

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
122		คำเงาะ	คำแสด	<i>Bixa orellana</i> L.	BIXACEAE	ผลแก่ ใช้อย้อมผ้าเหลืองของพระ
123		จำปิตง				สมุนไพร
124		บะขามป้อม	มะขามป้อม	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	PHYLLANTHACEAE	ผล รับประทานสด ช่วยให้ชุ่มคอ แก้กระหาย
125		หวาย	หวาย	<i>Calamus</i> sp.	PALMAE	กินหน่อ ลำใช้จักสาน
126		บะดาเลื่อ	ยอ	<i>Morinda citrifolia</i> L.	RUBIACEAE	ยอดอ่อน นำไปทำท่อนหมก
127		ทิงเจอร์ตัน	ผืนต้น	<i>Jatropha multifida</i> L.	EUPHORBIACEAE	น้ำยาง ใช้ใส่แผลปากเปื่อย แผลมีดบาด ช่วยสมานแผลได้
128		ถั่วมะแฮะ	ถั่วแระ	<i>Cajanus cajan</i> (L.) Millsp.	FABACEAE	ผลนำมารับประทานกับน้ำพริก
129		ต้าว	ลูกขีด	<i>Arenga pinnata</i> (Wurmb) Merr.	ARECACEAE	เนื้อในผลนำไปต้มเป็นขนมหวาน

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
130		ชา ต้นเมี่ยง	ชาอัสสัม	<i>Camellia sinensis</i> (L.) Kuntze	THEACEAE	ใบ ทำเมี่ยง หรืออาหาร (ยำใบเมี่ยง)

3) ภูมิสังคมแบบชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่นหรือทำไร่เลื่อนลอย

1. บ้านปางหินฝน ทดสอบกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 3.5 มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ โดยสำรวจความหลากหลายของพืชท้องถิ่นที่มีการนำมาใช้ประโยชน์เป็นอาหารและสมุนไพรภายในชุมชนและป่ารอบชุมชนร่วมกับผู้รู้ในชุมชน รวมทั้งเก็บตัวอย่างมาทดสอบเพาะขยายพันธุ์เพิ่มเติม จากการสำรวจพบพืชท้องถิ่นจำนวน 126 ชนิด (ตารางที่ 4-2) และได้ทดสอบเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นโดยวิธีการปักชำกิ่งและแยกเหง้าจำนวน 39 ชนิด ดังนี้ (1) จิงจูฉ่ำ (2) ไบร์ ยี่ (3) ว่านหอมแดง (4) หอมแบ่งใบยาว (5) หอมแบ่งใบสั้น (6) ก้ามปูหลุด (7) หอมชู (8) สาควิลาส (9) คล่อง ทุ (10) ฉ่าลิ้ง (11) ว่านท้องโอบม่วงใหญ่ (12) ว่านท้องโอบม่วงเล็ก (13) ว่านท้องโอบม่วง(เขียว) (14) ผักแพรวแดง (15) เตอ คลี่ (16) เก็กฮวยป่า (17) แปะ โปะ (18) Unknown 1 (19) มะขามแป (20) ม้าสามตอน (21) หัสศุณ (22) โดไม่รู้ล้ม (23) เอื้องหมายนา (24) เตื่อะ สี่ เซอะ ซอ (25) ต้างน้ำ (26) จอ หมื่อ (27) หญ้าเอ็นยืด (28) หน่อ ลอ คี (29) บอระเพ็ด พุงช้าง (30) กรดน้ำ (31) หญ้าตดหมา (32) ผักชีฝรั่ง (33) สะเลียมดง (34) กระชายดำ (35) ชะพลู (36) ผักหวานบ้าน (37) ผักแปม (38) เตยหอม (39) คำว่าตายหงายเป็น

ภาพที่ 4-18 การสำรวจความหลากหลายของพืชท้องถิ่นพื้นที่บ้านปางหินฝน

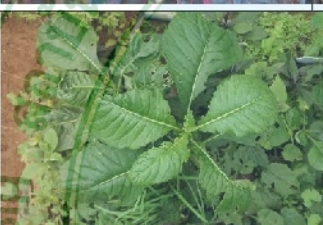

ภาพที่ 4-19 การทดสอบเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นของชุมชนบ้านปางหินฝน

ตารางที่ 4-2 ความหลากหลายของพืชท้องถิ่นที่บ้านปางหินฝน

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
1		ตั้งกี้ กอดอออ	จิงจูฉี่	<i>Artemisia lactiflora</i> Wall.	MYRSINACEAE	สมุนไพรต้มไก่ บำรุง กำลัง
2		ไลซี่ กัวโบโล๊ะ	(คล้าย กุหลาบหิน)			สมุนไพรต้มไก่ บำรุง กำลัง
3		ยี่แก่รัง	ว่าน หอมแดง	<i>Eleutherine americana</i> (Aubl.) Merr.	IRIDACEAE	หัวและรากตำพอก ห้ามเลือดและสมาน แผลสด เคี้ยวกินหรือ ต้มน้ำดื่มแก้ปวด ภายในร่างกาย ปวด ท้อง อาหารไม่ย่อย
4		กรือ	หอมแบ่ง	<i>Bryophyllum pinnatum</i> (Lam.) Oken		สมุนไพรต้มไก่ บำรุง กำลัง
5		โป้โหว่	สาระแน	<i>Metha cordifolia</i> Opiz.	LAMIACEAE	ใบใช้ดับกลิ่นคาว เนื้อสัตว์ ใส่แกงและ ลาบ

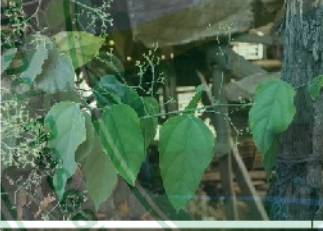
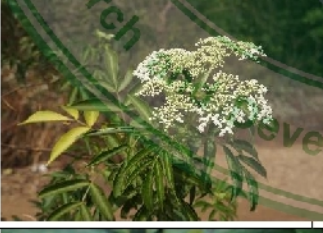
6		ข้าวเจ้อ	ก้ามปูหลุด	<i>Tradescantia zebrina</i> Loudon	COMMELINACEAE	สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
7		เนาะซีหลู	เทียนเกล็ดหอย (หายาก)	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	APIACEAE หรือ UMBELLIFERAE	สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
8		กร้อ	หอมชู	<i>Allium chinense</i> G. Don.	AMARYLLIDACEAE	ใบสดนำมาตำน้ำพริก
9		ดอกกระ	ตะไคร้	<i>Cymbopogon citratus</i> (DC.) Stapf	POACEAE หรือ GRAMINEAE	ต้นอ่อนใส่แกง น้ำพริก ใบตำน้ำดื่ม ช่วยขับปัสสาวะ
10			สาครวิลาส	<i>Maranta arundinacea</i> L. var. <i>arundinacea</i>	MARANTACEAE	สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
11		โด้	ฟักทอง	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne	CUCURBITACEAE	ผล นำมานึ่งจิ้ม น้ำพริก ผัด หรือแกง ยอดอ่อนลวกจิ้ม น้ำพริก หรือนำมาแกง
12		ฉ่ำลิ้ง 1 ตีล่อ				สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง

13			ผักเบ็ตเตง	<i>Alternanthera bettzickiana</i> (Regel) G.Nicholson	AMARANTHACEAE	สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
14		ฉวัดคร่ำ 1	ว่านทองใบม่วง	<i>Gynura bicolor</i> (Roxb. ex Willd.) DC.	ASTERACEAE	สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
15		ไยวเครือเลีย	ผักแพวแดง	<i>Iresine herbstii</i> Hook.	AMARANTHACEAE	สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
16		ฉวัดคร่ำ 2	(ใบใหญ่สีเขียว)			สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
17		ฉวัดคร่ำ 3	(ต้นเล็ก ท้องใบม่วง)			สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
18		ปูลู	ส้มป่อย	<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.	LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE	ใบต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ หรือต้มอาบบำรุงกำลังหลังพิษไข้
19		ตั้งกั 2 ตีเม	(คล้ายฉวัดคร่ำ แต่ใบเล็ก)			สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง

20			เก็กฮวยป่า	<i>Dendranthem a boreale</i> (Makino) Ling	COMPOSITAE	สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
21		Unknown	(ดอกขาว คล้าย ปัดปิว)			ไม่ทราบสรรพคุณ (นำมาจากที่อื่น)
22		ข้าวเต้าะ	เปราะหอม	<i>Kaempferia galanga</i> L.	ZINGIBERACEAE	หัวรับประทานสด แก้เจ็บหลังเจ็บเอว
23		ก้อล่าง	มันเทศ	<i>Ipomoea batatas</i> (L.) Lam.	CONVOLVULACEAE	ยอดอ่อนลวกจิ้ม น้ำพริก แกง หวานมา นึ่งเป็นอาหาร
24			จันทร์ผา	<i>Dracaena cochinchinensis</i> (Lour.) S.C.Chen.	ASPARAGACEAE	ไม่ทราบสรรพคุณ (นำมาจากที่อื่น)
25		Unknown 2	(ไม้เถาเลื้อย คล้าย มะแตก)			รากใส่ต้มไก่ รับประทานช่วยให้กระดูกหักประสานกัน ใบตำพอกแก้กระดูกหัก
26			เสลดพังพอนตัวเมีย	<i>Clinacanthus nutans</i> (Burm.f.) Lindau	ACANTHACEAE	ใบสดขยี้ทาบริเวณที่ถูกแมลงกัดต่อย หรือทาแก้คัน

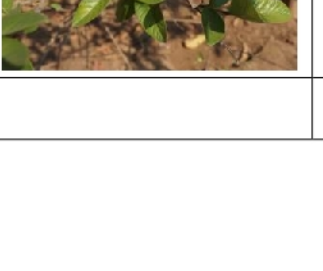
27		ชอง	ไผ่บง	<i>Dendrocalamus brandisii</i> (Munro) Kurz	POACEAE	หน่อนำมาแกง ผัด ลำไผ่ใช้จักสาน
28		เย็บวนตัว	เนียมตง	<i>Pogostemon auricularis</i> (L.) Hassk.	LAMIACEAE	สมุนไพรต้มไก่ บำรุงกำลัง
29			ผักแปม	<i>Eleutherococcus trifolius</i> (L.) S.Y.Hu	ARALIACEAE	ยอดอ่อนกินกับน้ำพริก หรือนำมาแกง
30			ช่อม	<i>Acacia pennata</i> (L.) Willd.	FABACEAE	ยอดอ่อนนำมาแกง หรือปรุงอาหารอื่นๆ ให้มีกลิ่นหอม
31		หลือโก	มะเขือพวง	<i>Solanum torvum</i> Sw.	SOLANACEAE	ผลลวกจิ้มน้ำพริก
32		มิ้ม	คล้ายยมหอม			ใบอ่อนแกงใส่ไก่ หรือกินน้ำพริก
33		ปรำ	ไขปลาคา	<i>Debregeasia longifolia</i> (Bur m.f.) Wedd.	URTICACEAE	ผลสุกรับประทานเป็นผลไม้

34		สือจั่วห่อ	ฝรั่งจีน	<i>Psidium guajava</i> Linn.	MYRTACEAE	กิ่งเข้ายาสูบสมุนไพรอื่น แขน้ำอาบแก้ตัวเหลือง
35		หม่อกั๊วะ	มะละกอ	<i>Carica papaya</i> L.	CARICACEAE	ผลสุกรับประทานเป็นผลไม้ ช่วยให้ระบาย
36		เต้าขี้จี้	ตองกง	<i>Thysanolaena maxima</i> Kuntze	POACEAE	ก้านช่อดอกนำมาทำไม้กวาด
37			กรตน้ำ	<i>Scoparia dulcis</i> Linn.	PLANTAGINACEAE	ใบยี้ ทาปากนกกระชอก
38		เสอเกามั่ง	เสาวรส	<i>Passiflora edulis</i> Sims	PASSIFLORACEAE	ยอดอ่อนลวกจิ้ม น้ำพริก
39		ท่อง	ก้า จี้กุก	<i>Amomum dealbatum</i> Roxb.	ZINGIBERACEAE	หน่ออ่อนลวกจิ้ม น้ำพริก
40		หลั่นไล	ผักไผ่	<i>Polygonum odoratum</i> Lour.	POLYGONACEAE	ใบสดกินก้าน้ำพริก หรือใส่อาหารต่างๆ ให้มีกลิ่นหอม

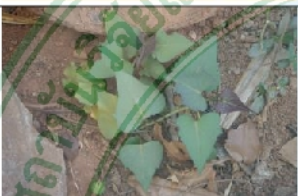
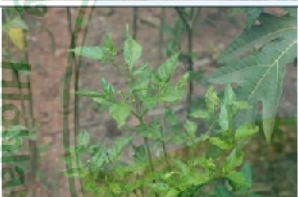
41		ก้า	ช่อม	<i>Strobilanthes cusia</i> (Nees) Kuntze	ACANTHACEAE	ใบชี้ยีให้ละเอียด ปะคบฝ่ามือฝ่าเท้าเด็ก ช่วยลดไข้ ใบตำพอก รักษาแผลสด
42		ตือสาก	พลับพลึง	<i>Crinum asiaticum</i> L.	AMARYLLIDACEAE	ใบลนไฟ ประคบ แก้เคล็ดขัดยอก เส้นพลิก
43		ข่า	ข่า	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.	ZINGIBERACEAE	เหง้านำมาใส่แกง หรือตำน้ำพริก
44		ป้อเอี้ยะ	มะแว้งต้น	<i>Solanum indicum</i> L.	SOLANACEAE	ผลกินกับน้ำพริก ช่วย แก้อา
45		มั่งลือเก๊ะ	ผักรด ผักฮาก	<i>Erythralium scandens</i> Blume	OLACACEAE	ใบนำมาแกงหรือลวก จิ้มกับน้ำพริก
46		หม้อฮ้าง	ฮูนบ้าน พวงไข่มุก	<i>Sambucus simpsonii</i> Rehd.	CAPRIFOLIACEAE	ใบลนไฟ ประคบ แก้เคล็ดขัดยอก เส้นพลิก (ใช้ร่วมกับพลับพลึง)
47		ฉั่วเห่ง	ดินฮั่งตอย	<i>Paris polyphylla</i> Sm.	MELANTHIACEAE	หัวนำมาดองเหล้า ดื่ม บำรุงกำลัง

48		ปูเลย	โพล	<i>Zingiber montanum</i> (J.Koenig) Link ex A.Dietr.	ZINGIBERACEAE	หัวแก้มอืดเพื่อ ขับลม
49		เปือไก่	ว่านน้ำ	<i>Acorus gramineus</i> Soland.	ARACEAE	ใบหรือทั้งต้นต้มหรือ ตำใส่เลือดคั่งที่ตาช่วย สลายเลือด ใบต้มไก่ กินแก้เลือดคั่งใน ร่างกาย หรือ ประจำเดือนไม่ปกติ
50		เปื้อนเป้ง				รากและใบ ทูบน้ำมา ประคบบริเวณที่แผล สด ช่วยสมานแผล
51		จรัญ	ป่านรามิ	<i>Boehmeria nivea</i> (L.) Gaudich. var. <i>nivea</i>	URTICACEAE	ทั้งต้น น้ำมาต้มน้ำดื่ม บรรเทาอาการกษิต ปวดท้อง หน้ำมิด
52		ข้าวขย				ใบ ต้มน้ำดื่มช่วย บรรเทาอาการแพ้ หัวไป แก้กษิต แน่นท้อง หรือใช้สำหรับ ผู้ชายที่ปวดท้อง ปวดเนื้อ ปวดตัว หลังมีเพศสัมพันธ์
53		ก้อทุ				ใบ ต้มน้ำดื่ม แก้วปวดหัว ปวดท้อง แก้อาการเมาค้าง ช่วยบำรุงร่างกาย

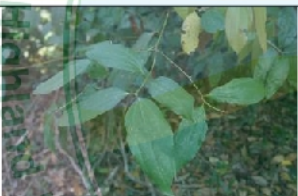
54		ซีเดอเนง	ผักหนอก	<i>Hydrocotyle javanica</i> Ponten ex Thunb.	UMBELLIFERAE	รากและใบ ต้มน้ำดื่ม หรือต้มกับไก่ ช่วย บรรเทาอาการปวด ท้อง บำรุงร่างกาย
55		ชะซี่				ใบ ต้มกับไก่ รับประทาน ช่วยบำรุง กำลัง หรือนำมาผสม กับไข่ตุ๋นรับประทาน บรรเทาอาการไอ
56		ข้าวกัซาย/ ชาวม้งก้า				ใบ นำมาลวกกับน้ำ ชาวจ้าว ต้มแก้กันผัด จุก แน่นท้อง
57		ปัดจั่ว	เปราะหอม	<i>Kaempferia</i> sp.	ZINGIBERACEAE	ใบอ่อนต้มกินหรือตุ๋น ใส่ไข่ แกะมาเหล้า แกะ หายใจไม่ออก เหงา ต้มกินกับไก่เป็นยาแก้ ปวดเมื่อยตามร่างกาย ทั้งต้นต้มน้ำดื่มเป็นยา แก้ไอ แก้ไข้ ไข้หวัด และไข้มาลาเรีย
58		อีวลัวจั่ว (บ้าน จะมี สีม่วงที่ โค่น) ป่า ไม่มี				รากหรือใบ ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง อาหารไม่ ย่อย จุกแน่น
59		ไยวเตอรจั่ว	ก้ามปูหลุด			ทั้งต้นนำมาผิงไฟ แล้ว ประคบบริเวณที่ปวด ตามร่างกาย

60		หยิงก่า					รากนำมาต้มดื่ม บรรเทาอาการปวด ท้องและช่วยกันผี
61		ปาเต้	เห่าเซียง	<i>Agastache rugose</i> (Fischer & C. Meyer) Kuntze	LAMIACEAE		ใบ นำมาสับคั้นกับไข่ กินรักษาอาการไอ และเจ็บคอ ดอกห่อ ผ้าผูกไว้รอบคอเพื่อ ป้องกันผี
62		ชะฉีลั่ว					หัวนำมาต้มน้ำดื่ม ช่วย บรรเทาอาการปวด เนื้อ ปวดตัว บำรุง ร่างกาย
63		เดี่ยแกง	ปี้เซ้า	<i>Kalimeris indica</i> (L.) Sch.Bip.	COMPOSITAE		ยอดอ่อน ต้มกับไก่กิน เป็นยาบำรุงกำลัง
64		เส่เน	เนียง				ผลนำมาดอง หรือต้ม จิ้มน้ำพริก
65		ลูชะ	ฟักเขียว				ผลนำมาต้มหรือแกง
66			ฝรั่งชันก				ผลสุกรับประทานเป็น ผลไม้ ใบแก้ท้องร่วง
67			กระท้อน				ผลสุกรับประทานเป็น ผลไม้

68			มะนาว			
69			ขนุน			
70		สะกอกข้าใบ รี	มะเขือพวง			รากต้มน้ำดื่ม บำรุง กำลัง ผลลวกจิ้ม น้ำพริก
71		เต้เย	วาสนา			ช่อดอก ลวกจิ้ม น้ำพริก
72			ลำไย			ผลสุกรับประทานเป็น ผลไม้
73		เสื่อก้วยเส่	มะละกอ			ผลสุกรับประทานเป็น ผลไม้ ช่วยให้อะบาย
74			ศุภโชค			เมล็ดนำมาคั่ว รับประทาน
75		เก้ง	หวาย			หน่ออ่อนนำมาแกง หรือตำ
76		กิลอซ่า	ต่างหลวง			ช่อดอกนำมาลวกจิ้ม น้ำพริก

77		พะตะตา โปะ	บัวตอง			ยอดอ่อนนำมาต้มน้ำ อาบ แก้ผดผื่นคัน
78			มะยม			ใบนำมาแกง ผล รับประทานเป็นผลไม้
79		ยาซุ	ยาสูบ			ใบนำมาใส่รังไก่ ไส้โร
80		หวนวอ โป	มันเทศ			ยอดอ่อนลวกจิ้ม น้ำพริก หัวนำมานึ่ง เป็นอาหาร
81		มือสะ	พริกชี้หู			ผลรับประทานเป็น อาหาร
82		ห่อวอ	อีหลิน			ช่อดอกและใบนำมา ปรุงอาหารให้กลิ่น หอม (เครื่องเทศ)
83		ชื้อไฟเกย	สาบเสือ			ใบขยี้ใส่แผล ช่วยห้าม เลือด
84		เดอะสีกาจู	สะพานกัน			ใบลงไฟประคบ แก้เคล็ดขัดยอก
85		คอคโคเตาะ	ปั้งขาว			รากต้มน้ำดื่ม บำรุง กำลัง

86		จูลอทุ	สะค้านป่า			เถาต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง
88		หญ้าคอมมิวนิสต์	สาบหมา			ใบยี้ใส่แผล ช่วยห้ามเลือด
89			ไผ่รวก			ลำไผ่นำมาใช้สอย จักสาน หน่อรับประทานเป็นอาหาร
90		ลำสาเปา	เอนอ้า			รากนำมาชูดกินแก้ปวดท้อง ปวดหัว
91		แบรเบาะ				ยอดมีรสเปรี้ยวนำมาจิ้ม น้ำพริก
92		ติ้ชัวเอซ่าเดาะ	ผักแปมป่า			ยอดอ่อนนำมาจิ้ม น้ำพริก
93		ครีหม่พอ	ก้ง			น้ำคั้นจากลำต้น ใช้หยอดแก้เจ็บตา
94		เตอสีอูชะ				น้ำคั้นจากต้นกินแก้ไอ
95		เสกวี	ไม้เกล็ด			เปลือกต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง
96		ชุยเอนอ	(ไม้เถาเลื้อย มีขนคล้ายเครือคุดหมา)			เถาต้มน้ำดื่มแก้ท้องอืดเพื่อ ช่วยขับลม
97		พอนอโปย				ใบต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว

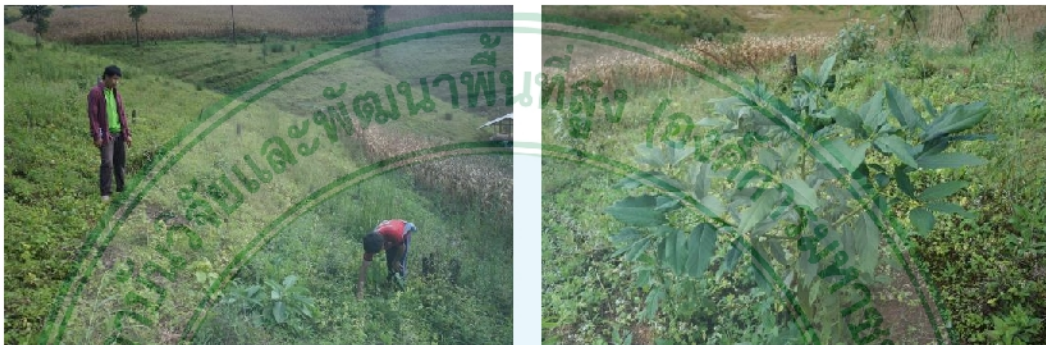
98		ติส้เขอะช่อ (คล้ายสะ เลียมดง)				ยอดอ่อนกินสดจิ้ม น้ำพริก ราชาเข้ายาต้ม บำรุงกำลัง
99		เสี่ยชะ	มะขามป้อม			ผลสดกินแก้อา
100		เกร	หางไหล			เถานำมาทุบ ใช้เบือ ปลา
101		ตะคาล้ำ (คล้ายเพ็ญ กระดังง์)				ยอดอ่อนนำมาจิ้ม น้ำพริก
102		เพ็ญโต	ต้างน้ำ			ยอดอ่อนลวกจิ้ม น้ำพริก
103		เตี๊ยะสีช่อ	อบเชย			เปลือกต้นใส่แกงเป็น เครื่องเทศ
104		ลา คือ หล้า	ดองสาต			ใบใช้ห่อข้าว
105		ส่วย เตลาะล่อ	หนามไขกุ่ม			ผลสุกรับประทานเป็น ผลไม้
106		เพาะชะ	จี๊กุก			หน่ออ่อนนำมาลวก จิ้มน้ำพริก

107		ตอหน่ออี	ว่านพร้าว			เหง้าใช้กินกับหมาก
108		เตี๊ยะกี	เตี๊ยะหว้า			เปลือกต้นต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง
109		นอพะโตะ	(คล้ายมะโหกโดน)			เปลือกต้นต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง
110		กักเก้เจ้า	ย่านลิเภา			ยอดอ่อนกินสดจิ้มน้ำพริก
111		เส้นนม	เหือดหม่อน			ใบใช้ใส่รังไก่ ไสโร
112			มะขามแป			ใบต้มน้ำล้างหน้าแก้ตาแดง
113		เมาะเลื้อเลาะ	มะไฟแรด			ใบต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง เนื้อใบเมลิต้นามำบั้งไฟและค่าน้ำพริก
114		เสโครโบ				รากต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว (อายุต่ำกว่า 50 ไม่ควรกิน)
115		นอหมื่อ	เมี่ยงป่า			ใบตากแห้ง ต้มน้ำดื่มเป็นชา
116		เพาะเนอโตะ	(ตระกูลชิงช้า)			หน่ออ่อนกินสดกับน้ำพริก

117		ปอเขือแก่	ส้มจี๊วะ			ผลสุกรับประทานเป็นผลไม้
118		เสกรอเว	กำลังเสือโคร่ง			เปลือกต้มน้ำดื่ม บำรุงกำลัง
119		ชะเตอ	ประดู่ส้ม (เดิม)			ยอดสดกินกับน้ำพริก ผลสุกรับประทานเป็นผลไม้
120		เส้พะระจะ	ไคร้มันปลา			ยอดสดกินกับน้ำพริก
121		พอปร้าหล่า	หนาด (หายาก)			ใบเข้ายาอบตัวสตรี หลังคลอด ช่วยให้มดลูกเข้าอู่
123			ควาตอง			ยอดสดกินกับน้ำพริก
124			ตะไคร้หอม			ไล่ยุง
125		เส็กอซ่า	มะแว้งต้น			ผลกินกับน้ำพริก ช่วยแก้ไอ
126		เส็กอซอ	มะเขือขื่น			ผลอ่อนลวกจิ้ม น้ำพริก

2. บ้านแม่มะลอ

2.1 ทดสอบกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 1.1 มีชนิดพืช/สัตว์ให้เกษตรกรเลือกประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม โดยทดสอบการปรับระบบการปลูกชนิดพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ร่วมกับเกษตรกรนำร่อง 1 ราย โดยการปรับเปลี่ยนพื้นที่จากไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลแบบผสมผสาน ซึ่งได้เริ่มปลูกกล้าไม้ผลจำนวน 3 ชนิดคือ กล้วยน้ำว้า (100 ต้น) อะโวคาโด (50 ต้น) และเงาะ (50 ต้น) นอกจากนี้ได้มีการปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวขวางความลาดชันของพื้นที่โดยมีระยะระหว่างแถว 6 เมตร รวมทั้งมีการปลูกกล้าไผ่รวกจำนวน 50 ต้น เป็นแนวรั้วรอบพื้นที่เพื่อเป็นแนวบังลมและเอาไว้ใช้สอย

ภาพที่ 4-20 การทดสอบปรับระบบการปลูกชนิดพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

2.2 ทดสอบกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 3.5 มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ โดยสำรวจความหลากหลายของพืชท้องถิ่นที่มีการนำมาใช้ประโยชน์เป็นอาหารและสมุนไพรบริเวณพื้นที่ป่าของชุมชนร่วมกับผู้รู้ในชุมชน รวมทั้งเก็บตัวอย่างมาทดสอบเพาะขยายพันธุ์เพิ่มเติม จากการสำรวจพบพืชท้องถิ่นจำนวน 39 ชนิด (ตารางที่ 4-3) และได้ทดสอบเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นโดยวิธีการปักชำกิ่งและแยกเหง้าจำนวน 4 ชนิด ดังนี้ 1) ว่านหัวสับ 2) ปู่เฒ่าทิ้งไม้เท้า 3) กระตูดกไก่ และ 4) นอ พอ คะ

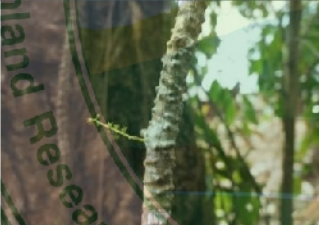

ภาพที่ 4-21 การสำรวจความหลากหลายของพืชท้องถิ่นที่บ้านแม่มะลอ และเก็บตัวอย่างมาทดสอบเพาะขยายพันธุ์

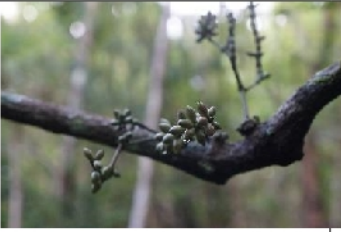
ตารางที่ 4-3 ความหลากหลายของชนิดพืชท้องถิ่นพื้นที่บ้านแม่มะลอ

ลำดับ	รูป	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	การใช้ประโยชน์
1		เหว คอ หล่า	ปูเฒ่าทั้งไม้ เห่า	<i>Aspidistra elatior</i> Blume	CONVALLARIA CEAE	รากหรือใบ ต้มน้ำ ดื่มช่วยบำรุง ร่างกาย บำรุงกำลัง และช่วยขับนิ่ว ปัสสาวะ
2		ค้อ	ส้าน	<i>Dillenia ovata</i> Wall.ex Hook.f.&Thomso n	DILLENIACEAE	ใช้เปลือกตำผสม เกลือให้วัว ควาย กินรักษาแผลเน่า เปื่อยที่มีหนอง
3		เกอะ แซ	เต้าร้าง	<i>Caryota mitis</i> Lour.	ARACEAE	กินหน่อ เนื้อไม้ใช้ สร้างบ้าน
4		ห่อ คอ เดาะ	ปังขาว	<i>Clerodendrum colebrookianum</i> Walp.	LAMIACEAE	ยอดลวกกินกับ น้ำพริก
5		เก่อ ขอน ปอ	เฟิร์น ชายผ้าสีดา	<i>Platyserium holtumii</i> Joncheere & Hennipman	POLYPODIAC EAE	ทุกส่วนต้มน้ำอาบ รักษาฝีชัน
6			ขางเครือ เกล็ดปลา ปรง	<i>Dendrotrophe microphyllum</i> (Thunb. ex Murray) DC.	SANTALACEA E	รากต้มน้ำหรือคอง เหล้าดื่มเป็นยา บำรุงกำลัง
7		กี้ โก่ หล่า	กูดก้อง หญ้าลิเกา	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	SCHIZAEACEA E	ใบ ตำพอกรักษา แผลสด

8		พอ เกอ อะ ชู	หัว ข้าวเย็นเห นือ	<i>Smilax corbularia</i> Kunth	SMILACACEAE	ราก รักษาโรค กระเพาะ
9		เจาะ เลอะ ติ เดอ พอ วอ	รางจืดแดง	<i>Thunbergia coccinea</i> Wall. Ex D. Don	ACANTHACEAE	ใบ ต้มน้ำดื่มขับ สารพิษ
10		พอ นือ กรือ	กระดุกไก่	<i>Chloranthus erectus</i> (Buch.- Ham.) Verdc.	CHLORANTHACEAE	ใบนำมาต้มน้ำดื่ม เป็นยาบำรุงเลือด
11		เส้ วะ รา	พญามะขาม ป้อม	<i>Dacrycarpus imbricatus</i> (Blume) de Laub.	PODOCARPACEAE	เนื้อไม้ใช้สร้างบ้าน
12		พอ หวอ	ว่านหัวสับ	<i>Disporum calcaratum</i> D. don	LILIACEAE	เหง้า ต้มน้ำดื่มเป็น ยาบำรุงร่างกาย
13			กำลัง ควายห งาน	<i>Maesa permollis</i> Kurz.	MYRSINACEAE	ราก นำมาต้มน้ำ หรือดองเหล้าเพื่อ บำรุงร่างกายและ บำรุงกำลัง
14		วา กรือ วา	ไผ่หก	<i>Dendrocalamus brandisii</i> (Munro) Kurz	GRAMINEAE หรือ POACEAE	กินหน่อ เนื้อไม้ใช้ สร้างบ้าน
15		เดอะ ชี ซอ	อบเชย	<i>Cinnamomum bejolghota</i> (Buch.-Ham.) Sweet	LAURACEAE	เปลือก เคี้ยวกิน รักษาอาการคัด จมูก เจ็บคอ

16		ปอเต่า แห่มัส	ม้าสาม ตอน	<i>Asparagus filicinus</i> Buch- Ham.	ASPARGACE AE	ราก ต้มน้ำดื่มเป็น ยาบำรุงตับ ปอด
17			ไผ่บงป่า	<i>Bambusa tulda</i> Roxb.	GRAMINEAE หรือ POACEAE	กินหน่อ เนื้อไม้ใช้ ทำด้ามมีด จอบ
18		เสี้ยวซา	มะขามป้อม	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	EUPHORBIAC EAE	ผล รับประทานสด ช่วยบรรเทาอาการ ไอและทำให้ชุ่มคอ
19		กือ มา	ซ้อ	<i>Gmeliana arorea</i> Roxb.	LAMIACEAE	ใช้เปลือกทุบต้มน้ำ ดื่มแก้ไข้ใน แก้โรค กระเพาะ
20		ดีดซี่ซี่	บอระเพ็ด	<i>Tinospora crispa</i> (L.) Miers ex. Hook. F. & Thomson	MENISPERMA CEAE	เถาต้มน้ำดื่มแก้ไข้ ถอนพิษไข้
21		กิลอสะ	ต้างหลวง	<i>Trevesia palmata</i> (Roxb.ex Lindl.) Vis.	ARALIACEAE	ดอกลวกกับน้ำพริก
22		ลา คี	ตองสาต	<i>Phrynium imbricatum</i> Roxb.	MARANTACEA E	ไปใช้ห่อข้าว

23		เส้ เกรอ โบ	มะขามแป	<i>Archidendron clypearia</i> (Jack) I.C. Nielsen	LEGUMINOSA E - MIMOSOIDEA E	ใบตม้น้ำล้างหน้า แก้ตาแดง
24		เกอ เทอ พอ	เสี้ยว	<i>Bauhinia purpurea</i> L.	LEGUMINOSA E- CAESALPINIOI DEA	ดอกและยอด นำมาแกง
25		เส้ พู โฟ	มะเฒ่า	<i>Antidesma sootepens</i> Craib	EUPHORBIAC EAE	ผลสุกกินเป็นผลไม้
26		เกร	หางไหล	<i>Derris elliptica</i> (Wall.) Benth.	FABACEAE หรือ LEGUMINOSA E	เถาใช้เบื่อปลา
27		นา ทอ เคาะ				ยาธาตุ
28		สละ เคาะ ดี				แก้โรค ปากนกกระจอกใน เด็ก
29		กรี้ ชี				ยาพิษ อันตรายต่อ คน

30		ตะ อี ซี จื่อ					รักษาระดับหัก
31		เตอะ หนะ					แก้หวัด คัดจมูก
32		พะ พลา ซี					ยอดใช้ใส่แกงปลา ให้รสเปรี้ยว
33		หว่า มี ลา เตอะ					ยอดอ่อนนำมาลวก กับน้ำพริก
34		นอ พอ คะ					ราก ลำต้น ต้มดื่ม แก้ไข้มาลาเรีย
35		เซ่ นู ครือ					เปลือกต้มน้ำดื่ม ช่วยให้มีน้ำนม
36		เตอะ ชู					รากหรือใบ เคี้ยว อมไว้ในปากแก้ ปวดฟัน
37		เสอะ โปร					เปลือกและราก ต้ม น้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย ร่างกาย กล้ามเนื้อ อักเสบ

38		ตือ กือ				ยอดลวกกินกับ น้ำพริก
39		เซะ เจอะ ปะ				ใบใช้เลี้ยงหมู

5. การศึกษาและพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

โดยจัดกิจกรรมตามกรอบตัวชี้วัดและข้อกำหนดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงร่วมกับชุมชน เพื่อกระตุ้นชุมชนให้เกิดความตระหนัก ตื่นตัว และสามัคคี ในการขับเคลื่อนกิจกรรมไปสู่เป้าหมายการเป็นชุมชนต้นแบบโครงการหลวง

๑. จัดกิจกรรม เรื่อง การสาธิตและถ่ายทอดองค์ความรู้การเพาะเห็ดฟาง โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นวัสดุเพาะเห็ด ในวันศุกร์ที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ บ้านปางยาง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางยาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีผู้เข้าร่วม ๓๑ คน ประกอบด้วย เกษตรกรบ้านปางยาง และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้และมีความเข้าใจถึงแนวทางการหมุนเวียนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ผลจากการจัดกิจกรรมทำให้เกษตรกรได้รับความรู้และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีเกษตรกรจำนวน ๒๖ ราย ได้ทดสอบเพาะเห็ดฟางโดยใช้เศษฟางข้าวในพื้นที่เป็นวัสดุเพาะและได้ผลผลิต เฉลี่ย ๐.๒-๖.๐ กิโลกรัมต่อคน ซึ่งเกษตรกรมีความพึงพอใจที่สามารถผลิตเห็ดเพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือนได้ โดยแผนในระยะต่อไปคือการผลิตเห็ดให้ได้คุณภาพเพื่อที่จะสามารถนำไปขายเป็นรายได้เสริมได้

ภาพที่ 4-22 การจัดกิจกรรม เรื่อง การสาธิตและถ่ายทอดองค์ความรู้การเพาะเห็ดฟาง

๒. จัดกิจกรรม เรื่อง การรณรงค์ปลูกพืชท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งอาหาร ในวันอังคารที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ บ้านแม่แมะ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม ๕๓ คน ประกอบด้วย ชาวบ้านบ้านแม่แมะ และเจ้าหน้าที่จาก สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับพืชท้องถิ่นในชุมชน และเพื่อเป็นการรวบรวมความหลากหลายของพืชท้องถิ่นในชุมชนรวมทั้งฟื้นฟูให้มีจำนวนมากขึ้นในพื้นที่ด้วย ผลการจัดกิจกรรมพบว่าชุมชนบ้านแม่แมะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมอย่างดี โดยได้ร่วมกันปลูกพืชท้องถิ่นจำนวน ๒๑ ชนิด ๒๙๗ ต้น บริเวณพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน นอกจากนี้มีเกษตรกรให้ความสนใจที่จะนำพืชท้องถิ่นไปปลูกเสริมในพื้นที่ของตนเองจำนวน ๑๗ ราย โดยทางโครงการฯ ได้สนับสนุนกล้าปลิงลาวจำนวน ๕๐๐ กล้า และกล้าตำลึงจำนวน ๒๐๐ กล้า ให้กับเกษตรกรดังกล่าวนำไปทดสอบปลูกเสริมในระบบวนเกษตรสวนเมี่ยงนาร่อง

ภาพที่ 4-23 การจัดกิจกรรม เรื่อง การรณรงค์ปลูกพืชท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งอาหาร

๓. จัดกิจกรรม เรื่อง การรณรงค์ปลุกต้นไม้และพืชท้องถิ่น ในวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๐ ณ บ้านห้วยโทน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงเพื่อให้คนอยู่อาศัยร่วมกับป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน และเพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นให้กับชุมชน

ภาพที่ 4-24 การจัดกิจกรรม เรื่อง การรณรงค์ปลุกต้นไม้และพืชท้องถิ่น

6. การสรุปและประเมินผลกิจกรรมการดำเนินงานร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

โดยการเข้าติดตามเพื่อให้ข้อเสนอแนะหรือหารือร่วมกับผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนอย่างต่อเนื่อง ถึงผลการดำเนินงานตามกรอบตัวชี้วัดและข้อกำหนดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง ที่ได้ดำเนินการในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในเบื้องต้นนี้ยังไม่ได้มีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างจริงจังร่วมกับชุมชน เนื่องจากเพิ่งเริ่มทดสอบกิจกรรม

บทที่ 5

สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย

1. การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในลักษณะภูมิสังคมแต่ละรูปแบบ

คัดเลือกพื้นที่นำร่องศึกษาตามบริบทภูมิสังคม 5 พื้นที่ ประกอบด้วย ชุมชนป่าเมี่ยง 1 พื้นที่ ได้แก่ บ้านแม่เมะ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ ชุมชนที่ทำนาข้าวเป็นหลัก 2 พื้นที่ ได้แก่ บ้านห้วยโตน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ และ บ้านปางยาง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางยาง ชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่น 2 พื้นที่ ได้แก่ บ้านแม่มะลอ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ และบ้านปางหินฝน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน

2. การประเมินสถานภาพของชุมชนที่คัดเลือกตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงร่วมกับชุมชน

ผลการประเมินสถานภาพชุมชนตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงพบว่า ส่วนใหญ่มีคะแนนอยู่ระหว่าง 54 - 66 คะแนน จัดอยู่ในระดับ 2 - 3 โดยบ้านแม่เมะมีคะแนนรวม 56 คะแนน (ระดับ 2) บ้านปางยาง คะแนนรวม 66 คะแนน (ระดับ 3) บ้านห้วยโตน คะแนนรวม 54 คะแนน (ระดับ 2) บ้านแม่มะลอ คะแนนรวม 60 คะแนน (ระดับ 2) และบ้านปางหินฝน คะแนนรวม 64 คะแนน (ระดับ 3)

3. การกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาตามกรอบตัวชี้วัด

วางแผนกิจกรรมเพื่อยกระดับการพัฒนาแต่ละด้านร่วมกับชุมชน 5 พื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีเงื่อนไขการพิจารณากำหนดกิจกรรมโดยคำนึงถึงความเร่งด่วนของปัญหา ความยากง่ายในการแก้ไข ความสนใจหรือประโยชน์ที่จะเกิดกับชุมชนส่วนใหญ่ และชุมชนมีความพร้อมสามารถดำเนินการได้ทันที ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม รายละเอียดดังตารางที่ 5-1 และทดสอบกิจกรรมเพื่อยกระดับการพัฒนาตามกรอบตัวชี้วัดร่วมกับชุมชนนำร่อง พบว่าส่วนใหญ่เน้นกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 1.1 มีชนิดพืช/สัตว์ให้เกษตรกรเลือกประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม ซึ่งคัดเลือกกิจกรรมทดสอบการปรับระบบการปลูกชนิดพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และการปลูกไม้ผลแบบผสมผสานในพื้นที่ลาดชันภายใต้ระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการปลูกพืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพ และตัวชี้วัดที่ 3.5 มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ ซึ่งได้สำรวจรวบรวมข้อมูลความหลากหลายและภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชท้องถิ่นของชุมชน รวมทั้งคัดเลือกพืชสำคัญและนำมาเพาะขยายพันธุ์เพื่อเพิ่มปริมาณสำหรับการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ และการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องยั่งยืน

ตารางที่ 5-1 การกำหนดกิจกรรมเพื่อยกระดับการพัฒนาตามกรอบตัวชี้วัดของชุมชนนาร่อง 5 พื้นที่

กรอบการพัฒนา	แม่เมะ	ห้วยโตน	ปางยาง	ปางหินฝน	แม่มะลอ
1. ด้านเศรษฐกิจ	1. การทดสอบการปลูกไม้ผล/ไม้ดอกที่สนับสนุนการท่องเที่ยว 2. การพัฒนาต่อยอดพืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพ (ตำว/สมุนไพร) 3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร-นิเวศน์	1. การปรับระบบการปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ 2. การเพิ่มผลผลิตข้าวไร่	1. การปรับระบบการปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ 2. การเพิ่มผลผลิตข้าวนา (ปลูกข้าวต้นเดียว) 3. การทดสอบปลูกพืชทางเลือก (หว่าย)	1. การปรับระบบการปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ 2. การปลูกพืชผักปลอดภัย	1. การปรับระบบการปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ 2. การเพิ่มผลผลิตข้าวนา (ปลูกข้าวต้นเดียว)
2. ด้านสิ่งแวดล้อม	1. การกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน 2. Food bank 3. การปลูกป่าชาวบ้าน 4. การอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร 5. การจัดการของเสียในชุมชน				
3. ด้านสังคม	การส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง				